

Ewelina Szydłowska
(Uniwersytet Wrocławski)

CHRZEŚCIJANIE W MUZUŁMAŃSKIEJ REPUBLICIE INDONEZJI

ABSTRACT

CHRISTIANS IN THE MUSLIM REPUBLIC OF INDONESIA

The author of the article conducts an analysis of the media reports about the life and situation of Christians in the official – secular Republic of Indonesia. The most numerous Muslim country in the world. Indonesians have the religion inscribed in the ID card, at the same time it is one of the few countries in the world in which it is illegal to be an atheist.

The article deals with the issue of the approach and validity of democratic principles. In addition to the analysis of the content of legal acts and media reports, a survey was conducted in the form of an interview with UNSOED students in Indonesia. The article deals with the rights to freedom of speech and religion.

KEYWORDS: Christianity, Muslims, Indonesia

Wprowadzenie

Republika Indonezji jest państwem w którym obowiązuje konstytucja z 1945 roku nadana po okupacji Japońskiej po II wojnie światowej. Konstytucja oraz funkcjonowanie państwa jest oparte na pięciu głównych zasadach, które zostały zawarte w preambule konstytucji – *Pancasila* jest oficjalnym filozoficznym fundamentem indonezyjskiego stanu.

Pancasila składa się z dwóch starych jawańskich słów (pochodzący z sanskrytu): *panca* oznaczającego pięć, oraz *sila* – czyli zasad. Zasady stanowiące konstytucyjny fundament funkcjonowania Republiki Indonezji to:

1. Wiara w jednego Boga.
2. Cywilizowanie ludzkości.
3. Jedność Indonezji.
4. Demokratyczne sprawowanie rządów ma się odbywać przez jedność w podejmowaniu decyzji przez przedstawicieli.
5. Sprawiedliwości społecznej dla wszystkich ludzi w Indonezji.

Republika Indonezji jest państwem, które w konstytucji zapewnia obywatelom poszanowanie praw człowieka, wolności wyznania, sumienia i wypowiedzi. Wolność religii jest ograniczona przez zapis artykułu 29 konstytucji Indonezji w myśl którego „Państwo musi być oparte na wierze w jednego Boga.” Jest 6 państwowych oficjalnych religii „państwowych”. „Państwo gwarantuje wszystkim osobom swobodę kultu, każdemu według jego/jej własnej religii lub przekonań.” Przynajmniej takie wnioski można wyciągnąć z preambuły konstytucji i z jej prawnych uregulowań¹. W praktyce kwestia wolności sumienia, wyznania, a szczególnie wypowiedzi wygląda zupełnie inaczej.

Około 90% społeczeństwa Indonezji jest wyznawcami islamu. Muzułmanie krytykują *Pancasila* za zbyt świeckie uregulowania. Uważają że *Pancasila* jest to sztucznie stworzony twór, który znajduje się niesłusznie na wyższym poziomie niż Koran. Niezależnie od konstytucji w swoich społecznościach praktykują prawo *szariatu*. Laicka koncepcja państwa jest szeroko krytykowana, a w ramach ustaw niższego rzędu wprowadzane są zasady stygmatyzujące osoby spoza kręgu kultury i religii muzulmańskiej. Indonezja należy do grupy państw o szybkim rozwoju gospodarczym zaliczającym się do tygrysów azjatyckich.

Faktyczny obraz funkcjonowania Republiki Indonezji można zidentyfikować na podstawie doniesień medialnych oraz systemu funkcjonowania państwa. Obok pięciu konstytucyjnych zasad dotyczących wolności *Pancasila* znajdziemy Ministerstwo Religii i sprawy podobne do tej z 2012 r. Aleksander Aan publikując oficjalnie na portalu społecznościowym – Facebook – post porównujący Allaha do greckich bogów oraz swoją deklarację ateisty – został skazany na 30 miesięcy więzienia. „Kiedy ktoś upowszechni tę ideę, czyli koncepcję ateizmu, będzie miał problemy” – powiedział Abdurrahman Ma’ud, szef agencji badawczo-rozwojowej Ministerstwa Religii².

1 Konstytucja Republiki Indonezji, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_174556.pdf (dostęp: 20.12.2018).

2 G. Kuca, *Indonezja*, (w:) S. Bożyk, M. Grzybowski (red.), *Systemy Ustrojowe Państw Współczesnych*, Białystok 2012, s. 473.

Ponad dwie dekady po upadku dyktatora Suharto – który utrzymywał kraj na linii świeckiej – konserwatywny islam eksplodował w życiu publicznym Indonezji. Za krytykowanie religii – w szczególności islamu, który towarzyszy prawie 90% 260 milionowego państwa – można trafić do więzienia³.

W 2011 roku Paw Global przeprowadziło badania, również w Indonezji dotyczące stosunku krajów muzułmańskich do kwestii społecznych. W badaniu tylko 58% Indonezyjczyków stwierdziło, że demokracja jest lepszą od innych form rządów. 67% badanych mieszkańców IDR stwierdziło także, że ważniejsze od demokracji jest dla nich silne ekonomicznie państwo. Na pytanie dotyczące wdrożenia zasad Koranu do systemu konstytucyjnego 56% badanych Indonezyjczyków stwierdziło, że prawo powinno bazować na zasadach i wartościach przekazywanych przez Świętą Księgę Islamu⁴.

Wyniki badań mogą potwierdzać stosunek społeczeństwa Indonezji do wartości demokratycznego państwa prawa.

Demografia Indonezji a chrześcijaństwo

Jednym z determinantów stosunków między chrześcijańską, a muzułmańską częścią społeczeństwa jest liczebność obu grup. Obecnie liczbę muzułmanów w Indonezji szacuje się na 212 milionów. (około 87% społeczeństwa). Chrześcijanie stanowią ok. 9–10%, 2% obywateli Indonezji wyznaje hinduizm. Wśród wyznawców islamu dominujący jest odłam sunnicki.

Ośrodek badawczy Paw Global Research Center przeprowadził badania Pt. *Przyszłość Światowych Religii* (tłum. z ang.) Badania przeprowadzone w 2010 roku wskazują, że do 2050 roku większość społeczeństwa Indonezji dalej będzie identyfikować się jako muzułmanie. Jednak nieoczekiwanie wskazuje się na wzrost liczby chrześcijan Republice Indonezji. W związku z tym w 2050 roku Indonezja przestanie być najludniejszym muzułmańskim krajem świata i zajmie 3 miejsce za Indiami i Pakistanem. Badacze wskazują, iż wyznawcy chrześcijaństwa w Indonezji mają wyższy współczynnik dzietności od większości muzułmańskiej. Populacja chrześcijan od pewnego

3 M. Kruczkowska, *W Indonezji wciąż można karać za bluźnierstwo*, www.wyborcza.pl/1,76842,7794551W_Indonezji_wciaz_mozna_karac_zabluznierstwo.html (dostęp: 20.12.2018).

4 Paw Global, *Views of Democracy and the Role of Islam*, www.pewglobal.org/2011/05/17/chapter-3-views-of-democracy-and-the-role-of-islam (dostęp: 15.12.2018).

czasu rośnie w szybszym tempie. Na przykład w badaniach prowadzonych w latach 1971–2000 ludność chrześcijańska wzrosła o 2,48% rocznie, w porównaniu z populacją muzułmanów wynoszącą 1,86%⁵.

Warto zwrócić uwagę, iż chrześcijaństwo wzrasta głównie w mniejszościowej społeczności chińskiej, która obejmuje mniej niż 2% populacji Indonezji.

Doniesienia sugerują, że w Indonezji wzrasta nietolerancja religijna. Możemy upatrywać wielu przyczyn tego stanu rzeczy. Do tych doniesień odniósł się prezydent Indonezji, który oświadczył otwarcie, że Indonezja jest zagrożona utratą swojej swojej tolerancyjnej natury.

Przyczyny wzrostu nietolerancji w Indonezji.

Na pytanie skąd pochodzą prześladowania chrześcijan w Indonezji, należy wskazać szczególnie na siły polityczne, kulturalne i religijne. Możemy zaobserwować wzrost popularności muzułmańskich partii politycznych. Radykalne islamskie grupy nacisku zaczynają mieć coraz większy wpływ na media, opinię publiczną oraz politykę. Brak jednoznacznej walki grupy rządzącej z ekstremizmem, powoduje politykę cichego przyzwolenia na szariackie zasady. Zdolność organizowania mas przez radykałów mogą obrazować strajki jakie odbyły się w 2016 roku przeciwko Gubernatorowi Ahokowi (pochodzenia chińskiego). Setki tysięcy osób wyszły na ulicę aby wyrzucić na władzy skutek w postaci aresztowania Gubernatora Jakarty za domniemane bluźnierstwo przeciwko koranowi. Rząd Republiki Indonezji ogłosił plany zaostrzenia przepisów dotyczących bluźnierstwa w tym kraju. Problemy dla wierzących występują na poziomie lokalnym w konfrontacji z radykalnymi grupami muzułmańskimi.

Polityka SARA

Jednym z czynników, które w dalszym ciągu mają wpływ na rodzaj dyskursu medialnego i politycznego w kwestiach religii jest polityka SARA. Wprowadzona przez prezydenta Indonezji Suharto. Kadencja prezydenta Suharto trwała 12 marca 1967–21 maja 1998 i chociaż czasy tych rządów dawno

5 Pew Research Centre, *The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050*, s. 64, <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050> (dostęp: 15.12.2018).

się zakończyły, to pokolenie lat 70' i 90' dalej pamięta reżimowe rozwiązania polityki SARA, które ukształtowały mentalność starszej obecnie części społeczeństwa Indonezji. Suharto wprowadził zakaz publicznej dyskusji na temat grupy etnicznej, religii, rasy i zainteresowań grupowych, które mogą zagrażać porządkowi publicznemu. Faktycznie w trakcie jego rządów kwitła korupcja i łamane były podstawowe prawa człowieka. Jednocześnie Suharto kierował represjami wobec opozycji, zerwał stosunki dyplomatyczne z Chinami. Trudne stosunki z Chinami wydają się wpływać w dalszym ciągu na stosunek społeczeństwa Indonezyjskiego do Chińczyków. Postkolonialny okres i reformacja Indonezji był niespokojny. Azjatycki kryzys finansowy, pozwolił władzy na ograniczenie wolności słowa w imię zachowania porządku publicznego w bardzo słabym ekonomicznie państwie.

Wolność słowa a sprawa AHOKA

W maju 2017 r. Ahok, kandydat na pierwszego chrześcijańskiego gubernatora Dżakarty, został skazany na dwa lata więzienia za rzekomo bluźnierczy komentarz z września 2016 r. Maksymalne wyroki za bluźnierstwo w większościowo muzułmańskiej w Indonezji to pięć lat więzienia. Odnosił się do Koranu i powiedział wyborcom, aby nie dali się zwieść jego przeciwnikom, którzy twierdzą, że muzułmanie nie mogą wybrać nie-muzułmańskiego przywódcy. Sprawa Ahoka uwydatniła możliwości FPI (Front Pembela Islam). Założony 1998 r. jako organizacja polityczna promująca skrajny sunnicki Islam. Obecnie jest islamistyczną grupą nacisku na decyzje polityczne.

Przypadek prowincji ACEH

Aceh jest prowincja Indonezji położoną na północnym końcu wyspy Sumatra. W 2001 roku prowincja otrzymała autonomię. Pierwsze wybory w Aceh odbyły się w 2005 roku Irwandi Yusuf został gubernatorem prowincji – były rzecznik separatystów, a jego zastępcą – Muhammad Nazar. W związku z tymi wydarzeniami w prowincji obowiązuje wbrew Konstytucji prawo szariatu, które obowiązuje wszystkich mieszkańców Acehu⁶.

6 M. Missala, *Perspektywy samostanowienia Acehu*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” 2006, nr 3–4 (t. 34), s. 197–22.

Około 98% z jej pięciu milionów mieszkańców praktykuje islam. 11 grudnia 2018 roku o prowincji Aceh usłyszał cały zachodni świat za sprawą publicznego biczowania mężczyzny, który złamał obowiązujące prawo szaria-tu i zagrał w grę hazardową online. „Naruszyli Qanun Jinayah (islamskie prawo), angażując się w hazard” – powiedział agencji AFP Muliana, szef jednostki ogólnej ds. Przestępczości w lokalnym biurze prokuratorów⁷.

Kara chłosty (biczowania) jest powszechną karą stosowaną w Aceh za hazard, sex, stosunki homoseksualne czy picie alkoholu.

Sprawa Aleksandra Aana

Aleksander Aan, muzułmanin, przechodzący kryzys wiary 2012 r. postanowił udostępnić na portalu społecznościowym Facebook post w którym stwierdził, że „Boga nie ma”. Został oskarżony o bluźnierstwo.

Art. 156 Indonezyjskiego kodeksu karnego w „jest skierowany do tych, którzy świadomie, publicznie, wyrażają uczucia wrogości, nienawiści lub pogardy wobec religii, w celu uniemożliwienia innym przyłgnięcia do jakiegokolwiek religii, i celują w tych, którzy hołdują religii.” do 2014 roku przebywał za ten czyn w więzieniu.

Maksymalne wyroki za bluźnierstwo w muzułmańskiej większości Indonezji to pięć lat więzienia⁸.

Sprawa wywołała publiczną dyskusję na temat faktycznej wolności słowa w Indonezji oraz o legalności ateizmu.

Problem dotyczy nie tylko ateistów. Podobnie przez wyznawców islamu traktowani są nawróceni na chrześcijaństwo. Niewierni Allahowi zatrzymywani przez swoje rodziny bez środków komunikacji. Zostają odizolowani nawet na kilka tygodni. Niektórzy nawróceni na chrześcijaństwo zostali nawet wypędzeni ze swoich domów. Dzieci chrześcijan są często skazywane na ostracyzm i słowne. W niektórych regionach muzułmańskie rodziny zabraniają swoim dzieciom bawić się z chrześcijańskimi przyjaciółmi, nazywając je „niewiernymi”. Dzieci chrześcijańskie są czasami

⁷ The Jakarta Post, *Aceh whips men for sharia-banned gambling*, <http://www.thejakartapost.com/news/2018/12/11/acch-whips-men-for-sharia-banned-gambling-.html> (dostęp: 01.02.2019).

⁸ *Ateizm w Indonezji*, „The Jakarta Post”, www.thejakartapost.com/news/2012/06/18/commentary-is-there-room-atheists-indonesia.html (dostęp: 12.12.2018).

wyśmiewane przez islamskich nauczycieli i zmuszane są do siedzenia z tyłu sali lekcyjnej⁹.

Na radykalizację i pogorszenie stosunków muźulmańsko-chrześcijańskich w Indonezji wskazują ostatnie ataki na kościoły chrześcijańskie.

W listopadzie 2016 r. atakujący terrorysta powiązany z ISIS wrzucił koktajl Mołotowa (prymitywny granat) do kościoła Oikumene w Samarinda, Wschodnit Kalimantan, zabijając dwuletnią dziewczynkę i raniąc trzy inne dzieci w wieku poniżej czterech lat¹⁰.

W maju 2018 roku miały miejsce zamachy na trzy kościoły w Indonezji. Samobójcy uderzyli w trakcie mszy świętej. 11 osób zabitych w miejscowości Subaraja (na półwyspie Jawa) 40 osób zostało rannych – z zamachem wiąże się ekstremistyczną grupę Jemaah Ansharut Daulah (JAD).

Podczas gdy brutalne prześladowania dotyczą tylko niewielkiego odsetka chrześcijan w Indonezji, ogólna sytuacja wierzących pogorszyła się w ostatnich latach. Jest to szczególnie ważne w miejscach, takich jak Zachodnia Jawa, gdzie radykalne grupy islamskie są potężne, i wywierają silny wpływ na społeczeństwo i politykę. Ekstremiści stwarzają problemy dla kościołów, które nawracają muźulmanów. Często wywierają presję na urzędników państwowych, aby ignorowali wnioski o budowę kolejnych budynków kościelnych. Tymczasem nawróceni z islamu zazwyczaj spotykają się z prześladowaniami ze strony własnych rodzin, szczególnie w postaci izolacji¹¹.

Setara Institute for Democracy and Peace, indonezyjska grupa zajmująca się badaniami i orzecznictwem, wyliczyła 216 przypadków brutalnych ataków na mniejszości religijne w 2010 r., 244 przypadki w 2011 r. I 264 przypadki w 2012 r. Instytut odnotował 236 przypadków przemocy w 2015 r. 177 przypadków przemocy w poprzednim roku.

Instytut Setara dodał, że większość przypadków przemocy jest spowodowana przez lokalną administrację, co sugeruje, że rząd jest głównym aktorem podtrzymującym nietolerancję religijną. Instytut stara się nakłonić rząd centralny do ukarania tych samorządów, które nie chronią wolności religijnej, nie reagując na patologiczne sytuacje.

⁹ J.S. Arintonang, *A history of Christianity in Indonesia*, Brill, 2008, s. 207–267.

¹⁰ K. Varagur, *Deep Extremist Networks Behind 'Lone Wolf' Samarinda Church Attacker*, <https://www.voanews.com/a/deep-extremist-networks-behind-lone-wolf-samarinda-church-attacker/3602202.html> (dostęp: 12.12.2018).

¹¹ M. Urzyński, *Coraz gorszy klimat dla chrześcijan w Indonezji*, <https://kresy.pl/publi-cystyka/coraz-gorszy-klimat-dla-chrzescijan-w-indonezji> (dostęp: 12.12.2018).

Do 2050 roku Indonezji ma stać się trzecim co do wielkości muzułmańskim krajem, za Indiami i Pakistanem. Oczekuje się, że liczba muzułmanów żyjących w tym kraju zwiększy się w tym czasie, choć w wolniejszym tempie niż w innych religiach, takich jak chrześcijaństwo. Społeczności te nadal pozostaną wyraźną mniejszością, chociaż ich rosnąca obecność w tym kraju może podsycać napięcia między niektórymi członkami wspólnot religijnych.

W ubiegłym roku instytut uznał Dżakartę za najmniej tolerancyjne miasto w Indonezji (gorsze nawet niż Banda Aceh), po części ze względu na dużą liczbę zgłoszonych przypadków naruszenia wolności religijnej, a także «upolitycznienia tożsamości religijnej» podczas wyborów gubernatorskich w 2017 roku (sprawa Ahoka)¹².

Na podstawie wywiadów przeprowadzonych z studentami Uniwersytetu Jednderala Soedirmana na Jawie – można postawić tezę, że obecna sytuacja często zmusza młodych ludzi do prowadzenia podwójnego życia. Wywiady zostały przeprowadzone podczas stażu naukowego w Inodnezji od 10.2016 roku do 1.2017 roku.

Na potrzeby artykułu zostały również przeprowadzone badanie ankietowe na grupie 20 studentów oraz badania za pomocą wywiadu ze studentami UNSOED. Badanie jako jednostkowe nie będzie posiadało efektu skalowalności wyników. Ma być przykładem służącym ilustracji oraz uzupełnieniem faktów przytaczanych w artykule.

Podwójne życie młodych Indonezjczyków to religijne i zaangażowane przy członkach rodziny i alternatywnego i laickiego w zaciszu. Młodzi ludzie wśród czynników które pozwalają im na decydowanie o własnej religii wymieniają: miejsce zamieszkania (87%), czynniki rodzinne (64%), sytuację finansową (20%), środowisko pracy (36%) oraz aspiracje dotyczące kariery (48%). Większość badanych wprost stwierdza, że ciężiej zrobić karierę lub zdobyć dobre stanowisko będąc chrześcijaninem niż muzułmaninem.

Młodzi Indonezjczycy w wywiadach otwartych często wskazują na elementy kultury zachodu które są dla nich „szokujące” (tłum. z ang.). Studenci z wyznaniem muzułmańskim wiążą kulturę Zachodu z chrześcijaństwem. Pojęcie chrześcijaństwo funkcjonuje jako uproszczone i tożsame dla „zachodu”. Często w wypowiedziach studentów zachód to Europa oraz Stany Zjednoczone. Chrześcijaństwo w ich wypowiedziach to religia, która pozwala na sex przedmałżeński, wskazują często na dużą swawolę

12 *West Java had highest number of religious freedom violations in 2017, Jakarta close behind*, www.setara-institute.org/en (dostęp: 12.12.2018).

w zachowaniach chrześcijan „całowanie się w miejscach publicznych” czy „rozbieranie się w TV”. Wiedza na temat „Zachodu” oparta jest na programach telewizyjnych, teledyskach jest bardzo uproszczona. Chrześcijaństwo przez uproszczony obraz jaki ma w oczach Indonezyjczyków, staje się w kręgach studenckich „modne”. Chrześcijaństwo jest też utożsamiane z religią białych *bule*¹³ rasa biała w indonezji (podobnie jak w innych krajach Azji) uważana jest za rasę bogatą. Jest to czynnik wpływający na postrzeganie chrześcijaństwa. Studenci w swoich wypowiedziach podczas rozmów otwartych (wywiadów) nie wypowiadali się w sposób agresywny na temat chrześcijan. Chrześcijańscy uczniowie (2 osoby) nie czuli się gorzej traktowani przez muzułmańskich studentów. Wskazali jednak na odmienne traktowanie przez wykładowców.

Wnioski

Indonezja słynęła zawsze ze społecznej tolerancji dla chrześcijaństwa w którym większość stanowią muzułmanie. Z „laicką” konstytucją była stawiana za wzór na arenie międzynarodowej. Politycy z korzeniami islamskimi – promują „pro-islamską” polityka. Obserwujemy coraz większe przyzwolenie na incydenty przemocy wobec chrześcijan. Religia i Ateizm pozostają jako społeczne tematy Tabu. Problem ekstremistów i ruchów skrajnych jak FPI, brak radykalnych rozwiązań władzy w walce z radykalizmem wpływa na odczucie cichego przyzwolenia na działanie ekstremistów. Wzrost popularności chrześcijaństwa jako religii „zachodu”. Uproszczony obraz wyznawców chrześcijaństwa w Europie i USA. Pokolenie chińczyków wpływa na wzrost liczebności chrześcijan w Indonezji (chrześcijan o dzietności 2,6). Bardzo negatywne postrzeganie ateizmu przez Indonezyjczyków. W Indonezji ateista to człowiek bez wartości, zasad, moralnie zły.

W latach 1997–2004 Indonezja przeżyła okres przemocy, który wydawał się być motywowany religijnie i etnicznie. W wielu przypadkach na napięcia miała wpływ nie tylko kwestia religii czy pochodzenia etnicznego, ale także szersze walki o władzę polityczną, gospodarczą i społeczną bezpośrednio przed i po wypędzeniu Suharto oraz podczas zawirowań w azjatyckim kryzysie finansowym. Po 2004 roku względna stabilizacja i systematycznie zmniejszająca się liczba incydentów o podłożu religijnym, dały nadzieję

¹³ Bule (tłum. z ind.), w slangu „biały człowiek”.

na przyszłość Indonezji jako najbardziej tolerancyjnego, muzułmańskiego kraju świata. Podczas gdy częstotliwość występowania tej przemocy spadła w ostatnich latach, wciąż pojawiają się przypadki radykalnych muzułmanów atakujących kościoły chrześcijańskie, szczególnie w muzułmańskiej większości Jawy. Ostatnie opisane przypadki w 2018 roku.

Wśród niektórych twardogłowych grup islamskich istnieje percepcja, że kraj ten przeszedł proces „chrystianizacji” od czasu odzyskania niepodległości. W ten sposób dążą do jeszcze większej radykalizacji.

Zdarzenia, choć w ostatnich latach prawdopodobnie są coraz liczniejsze, nadal są akceptowane tylko przez niewielki procent populacji indonezyjskiej. Spójność społeczna tego kraju wydaje się na razie solidna.

Bibliografia

- Antoszewski A., *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk 2001.
- Bodio T., *Konstytucje państw Azji centralnej*, Warszawa 2007.
- Bożyk S., Grzybowski M. (red.), *Systemy Ustrojowe Państw Współczesnych*, (red.), Białystok 2012.
- Buyung Nasution A., *The Transition to Democracy: Lessons from the Tragedy of Konstituante in Crafting Indonesian Democracy*, Jakarta 2001.
- Grzywacz A., *Tożsamość narodowa i polityka zagraniczna Indonezji*, Toruń 2014.
- Kennedy P., *Mocarstwa świata. Narodziny. Rozkwit. Upadek*, Warszawa 1994.

Źródła internetowe

- Konstytucja Republiki Indonezji, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_174556.pdf.
- Kruczkowska M., *W Indonezji wciąż można karać za bluźnierstwo*, www.wyborcza.pl/1,76842,7794551,W_Indonezji_wciaz_mozna_karac_za_bluznierstwo.html.
- Paw Global, *Views of Democracy and the Role of Islam*, www.pewglobal.org/2011/05/17/chapter-3-views-of-democracy-and-the-role-of-islam/.
- Pew Research Centre, *The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050*, s. 64, <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050>.

West Java had highest number of religious freedom violations in 2017, Jakarta close behind, www.setara-institute.org/en/.

Materiały źródłowe

Amnesty International, *Indonesia: Atheist imprisonment a setback for freedom of expression*, 14 czerwca 2012, <https://www.amnesty.org/en/documents/ASA21/021/2012/en/>.

Indonezja, w tym ataki na mniejszości. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 7 lipca 2011 r. w sprawie Indonezji, w tym ataki na mniejszości, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2011-0341&format=XML&language=PL>.

International Humanist and Ethical Union, *Freedom of Thought 2012: Global Report on Discrimination Atheists and the Nonreligious*, <https://humanists.international/wp-content/uploads/IHEU%20Freedom%20of%20Thought%202012.pdf>.

The 1945 Constitution of the Republic of Indonesia, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_174556.pdf.

ABSTRAKT

CHRZEŚCIJANIE W MUZUŁMAŃSKIEJ REPUBLICIE INDONEZJI

Celem pracy jest analiza doniesień medialnych o życiu i sytuacji chrześcijan, w oficjalnie – laickiej Republice Indonezji, najliczniejszym muzułmańskim państwie świata. Artykuł porusza kwestię podejścia i obowiązywania zasad demokratycznych. Oprócz analizy treści aktów prawnych i doniesień medialnych zostało przeprowadzone badanie w formie wywiadu z studentami UNSOED w Indonezji. Artykuł porusza kwestie prawa do wolności słowa i wyznania.

SŁOWA KLUCZOWE: Chrześcijaństwo, muzułmanie, Indonezja
